

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XXII: 2024

Grudziądz, dnia 10.01.2024 r.

Nr 1 (796)

1340. spotkanie

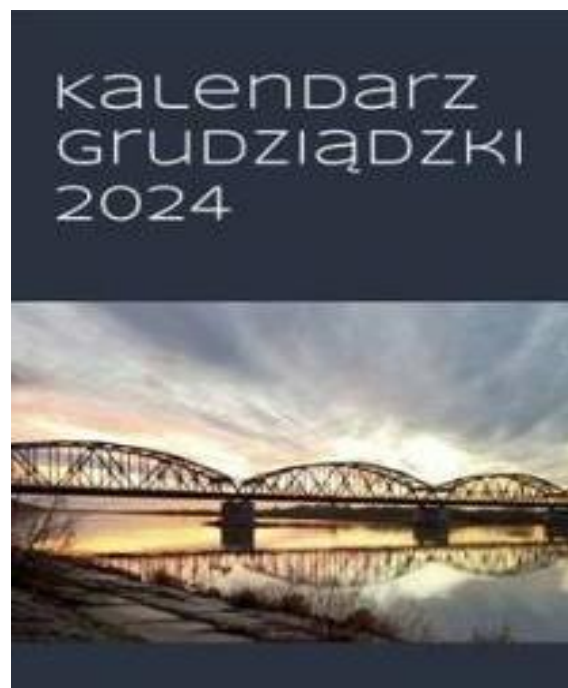
Ryszard Byner

Kalendarz Grudziądzki 2024

Odsłonięcie na budynku pierwszego „Ogólniaka” przy ul. Sienkiewicza tablicy pamiątkowej poświęconej laureatowi Nagrody Nobla z 1920 roku, który był absolwentem mieszczącego się w tym gmachu Gimnazjum Królewskiego, dało asumpt do przedstawienia w naszym Kalendarzu sylwetki wielkiego uczonego, ale niestety mało znanego w Grudziądzu. Walther Hermann Nernst, urodzony w pobliskim Wąbrzeźnie, a od końca lat sześćdziesiątych XIX wieku mieszkający w mieście nad Wisłą i Trynką, w szkole średniej przy ul. Sienkiewicza otrzymał staranne wykształcenie, z którego był bardzo dumny. Wybitnie uzdolniony, pracowity, ciekawy świata młodzieniec szybko zrobił karierę naukową. Jego wielkie dokonania w dziedzinie chemii i fizyki, w tym sformułowanie trzeciej zasady termodynamiki, awansowały go do prestiżowego grona najsłynniejszych uczonych.

Do bardziej odległych czasów sięgamy w artykułach: o Forcie Dąb wchodzącym w skład pruskiego systemu obronnego miasta oraz o buncie żołnierzy w grudziądzkiej cytadeli w drugiej połowie XIX wieku, który odbił się szerokim echem w całej Europie. Wydarzenie, opisywane w gazetach zarówno na Starym Kontynencie, jak i w obu Amerykach, zaprzeczalo powszechnemu wówczas przekonaniu, że w wojsku pruskim wszystko działa jak w zegarku.

W historii lokalizacji i dziejów grudziądzkiego ratusza nie brakuje tragicznych wydarzeń. Siedziba władz miejskich kilkakrotnie stawała w ogniu i ulegała zniszczeniu w wyniku działań wojennych czy wypadków losowych.

Żaden z budynków użyteczności publicznej nie doświadczył tyłu klęsk.

Wiele dekad wstecz ulica Ogrodowa, dzisiaj Kosynierów Gdyńskich, jak mało która była silnie związana ze służbą zdrowia. W okazałych kamienicach funkcjonowały liczne gabinety lekarskie a nawet kliniki, z komfortowo wyposażonymi salami operacyjnymi, pokojami dla pacjentów o indywidualnych wymaganiach i przestronnymi izbami chorych. Z tego powodu Ogrodowa kwalifikowała się do zmiany swojej nazwy, na przykład na... Kliniczną.

Wśród oficjeli, którzy zwiedzili Pierwszą Pomorską Wystawę Rolnictwa i Przemysłu zorganizowaną w Grudziądzu w 1925 roku był m.in. profesor Stanisław Grabski, minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego. Brat ówczesnego premiera Władysława Grabskiego, stał się bohaterem kilku „incydentów”. Złamanie etykiety przez gościa z Warszawy wojewoda pomorski określił bardzo dosadnie jako... „cygańskie obyczaje”.

Po przejrzeniu kronik sądowych z dwudziestolecia międzywojennego powstał kolejny odcinek pitawała grudziądzkiego. Opinia publiczna, nie tylko w naszym mieście, została wstrząśnięta „kryminalami w kryminale”, czyli morderstwami dokonanymi w zakładzie karnym przy ul. Wybickiego. Ofiarami byli jeden z osadzonych oraz ceniony i zasłużony lekarz więzienny. Z czasem w polskim więziennictwie wiele się zmieniło, a potwierdził to opozycjonista z epoki PRL-u. Prześladowany przez bezpiekę Jacek Kuroń, który za kratki trafiał wielokrotnie, po latach w jednym z wywiadów powiedział, że najbezpieczniej czuł się w... więzieniu.

Stale swoje miejsce w Kalendarzu ma kronika kulturalna. W polskich salach koncertowych muzyka twórcy angielskiego baroku Henry'ego Purcella wykonywana jest bardzo rzadko. Chlubnym wyjątkiem może być Grudziądz. Utwory Brytyjskiego Orfeusza były tu prezentowane z powodzeniem nie jeden raz podczas koncertów na dziedzińcu ratuszowym oraz w kościołach, z udziałem profesjonalnych instrumentalistów i solistów oraz chóru Alla camera. Te uczty duchowe zawdzięczamy założycielce i długoletniej dyrygentce tego zespołu, prof. dr hab. Annie Janosz oraz jej wychowankowi, obecnemu dyrygentowi, Mateuszowi Iwanowskiemu, zafascynowanym dziełami z epoki baroku. Komplety publiczności i jej spontaniczne reakcje dowodzą, że chwytająca za serca muzyka Purcella jest wciąż atrakcyjna zarówno dla młodych śpiewaków skupionych w chórze amatorskim, którzy są na początku drogi artystycznej, jak i dla szerokiej rzeszy melomanów.

Tematyka kulturalna jest kontynuowana w artykułach poświęconych: pejzażycie Wilhelmowi Burzy (urodzonemu w 1871 roku), który w swoich pracach pokazał stary Grudziądz; wielkiej imprezie kulturalnej jaką na przelomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych minionego wieku był w naszym mieście Tydzień Teatrów Polski Północnej oraz 30-leciu chóru „Kaganek”, założonego i prowadzonego przez Henryka Orzechowskiego, a działającego pod patronatem Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Cmentarz wojenny w Melnie, na którym spoczywają m.in. prochy obrońców ojczyzny z 1939 roku doczekał się nareszcie kompleksowej rewitalizacji. Każdego pochowanego tu żołnierza polskiego uhonorowano czarnym krzyżem z wygrawerowanym orłem WP oraz datą śmierci. Wśród nich znajdują się dwie macewy dla polskich żołnierzy narodowości żydowskiej. Na nich dodatkowo, poniżej daty zgonu, umieszczono Gwiazdę Dawida. Nekropolia jest także miejscem wiecznego spoczynku czerwonoarmistów poległych w 1945 roku oraz żołnierzy innych narodowości.

W cyklu poświęconym patronom grudziądzkich ulic (także rond) przybliżamy sylwetki Józefa Błachnio – historyka, popularyzatora dziejów Grudziądza, miłośnika turystyki i krajoznawstwa, pierwszego po II wojnie światowej kierownika placówki muzealnej w Grudziądzu oraz Janusza Pasierba – kapłana, w 1952 roku wikariusza w grudziądzkiej farze, a także poetę i historyka sztuki, jednego z najwybitniejszych humanistów drugiej połowy XX wieku.

Stalym pozycjami są także: wykaz najnowszych grudziądzkich publikacji oraz kalendarz ważniejszych imprez kulturalnych, sportowych i turystycznych. Do podgrudziądzkich miejscowości zaprezentowanych we wcześniejszych edycjach Kalendarza dołączyła w 28. tomie Dąbrówka Królewska.

Na żałobnych kartach żegnamy zmarłych niedawno: Zygmunta Rabę – długoletniego pracownika „Unii”, społecznika, jednego z filarów grudziądzkiej „Solidarności”, międzynarodowego sędziego lekkoatletycznego; Mariana Wesółskiego – dziennikarza, chórzystę, pracownika Muzeum; Macieja Kossowskiego – piosenkarza, trębacza i kompozytora, który wylansował takie przeboje jak „Wakacje z blondynką” czy „Dwudziestolatki”; Jerzego Krzysia – pułkownika WP w stanie spoczynku, wielkiego patriotę, wybitnego lekarza, miłośnika i popularyzatora historii, działacza kultury związanego z Grudziądzem i Barcinem, niezwykle płodnego autora oraz członka rady redakcyjnej Kalendarza Grudziądzkiego; Stefana Rafińskiego – pochodzącego z Grudziądza, doktora nauk humanistycznych, bibliofila, nauczyciela i wychowawcę wielu pokoleń uczniów chełmińskiego Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika, badacza i popularyzatora historii, autora książek i dziesiątek artykułów, m.in. Roczniku Grudziądzkim i Kalendarzu Grudziądzkim, Honorowego Obywatela Miasta Chelмна; Tadeusza Rauchfleisza – społecznika, działacza kultury, miłośnika historii, popularyzatora turystyki i krajoznawstwa, współzałożyciela i długoletniego prezesa Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, od chwili powstania członka rady redakcyjnej Kalendarza Grudziądzkiego, w którym opublikował wiele artykułów.

Kalendarz Grudziądzkiego Towarzystwa Kultury, wydawany nieprzerwanie od 1997 roku, jest książką o Grudziądzu i regionie, z dużą porcją historii, ale również z artykułami o współczesnych faktach i wydarzeniach oraz ich bohaterach. Najnowszy, 28. tom, bogato ilustrowany, na papierze dobrej jakości, nieco grubszy od poprzedniego, mimo inflacji cały czas pozostaje w atrakcyjnej cenie.

Wiernym partnerom naszego wydawnictwa – Samorządowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Gminie-Miastu Grudziądz oraz grudziądzkim firmom dziękujemy za okazane wsparcie a czytelnikom życzymy milej lektury.

Ryszard Byner

sekretarz rady
redakcyjnej
Kalendarza
Grudziądzkiego

Promocja Kalendarza Grudziądzkiego 2024 odbyła się w środę, 22 listopada 2023 roku o godz. 17 w klubie Akcent.

(L.B.S.)

Redakcja: Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.